

практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 28 листопада 2023 р.). Полтава: ПДАА, 2023. С.128 -130.

3. Бараболя О.В. Особливості зберігання зерна зернових культур. Аграрний бізнес: технології вирощування, зберігання, переробки зернових і олійних культур: матеріали І міжнародної науково-практичної конференції, 22 квітня 2025 р. Полтава : ПДАУ, 2025.С 37-39.

4. Бараболя О.В. Стан продовольчої безпеки - глобальні та регіональні виклики. Кліматичні зміни та сільське господарство. Виклики для аграрної науки та освіти : збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 24 березня 2026 р., Науково-методичний центр ВФПО. - Київ, 2026. – С. 153-155.

5. Бараболя О.В., Милейко О.О. ЗАСТОСУВАННЯ ГЕРБИЦИДІВ В ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ. Матеріали Міжнародної наук.практ. інтернет-конф. Сучасні аспекти і технології у захисті рослин. 24 листопада 2022 р. Полтава: ПДАА, С 14-17

Бараболя Ольга Валеріївна, к. с.-г. наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0003-4123-9547>

Безкоровайна Марія Олександрівна, здобувач
 другого (магістерського) рівня вищої освіти 2 курсу
 ОП «Еколого економічне рослинництво»

Полтавський державний аграрний університет
 М. Полтава, Україна

DOI

ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА ТОМАТІВ

Овочівництво є важливою складовою аграрного виробництва України, оскільки забезпечує населення цінною харчовою продукцією та формує сировинну базу для переробної промисловості. Серед овочевих культур особливе місце посідає томат, продукція якого широко використовується у свіжому вигляді, для консервування, виробництва соків, соусів, паст та інших продуктів переробки. Водночас сучасні умови функціонування аграрного сектору характеризуються суттєвою мінливістю погодних факторів, обмеженістю окремих ресурсів, зміною структури попиту та необхідністю підвищення економічної результативності виробництва[1].

За таких обставин збільшення обсягів виробництва томатів має ґрунтуватися не лише на розширенні посівних площ, а передусім на ефективнішому використанні біологічного потенціалу культури. Важливе значення при цьому належить правильному добору сортів і гібридів, удосконаленню технологічних прийомів вирощування, оптимізації водного та мінерального живлення рослин, а також забезпеченню належного фітосанітарного стану посівів.

Одним із визначальних чинників підвищення продуктивності томатів є генетично зумовлений потенціал сорту або гібрида. Використання сучасного

селекційного матеріалу дає можливість поєднувати високу врожайність із комплексом господарсько цінних ознак, серед яких скоростиглість, дружність досягання, стійкість до несприятливих умов середовища, хвороб і шкідників, а також високі товарні та якісні характеристики плодів. Тому сортова політика в овочівництві повинна враховувати не тільки величину потенційної врожайності, а й адаптивність генотипу до конкретних ґрунтово-кліматичних умов[2].

Особливе практичне значення мають гібриди першого покоління F1. Їх використання у виробничих посівах пов'язують із проявом комплексу господарсько корисних властивостей, зокрема підвищеною вирівняністю рослин і плодів, раннім вступом у плодоношення, більш концентрованою віддачею врожаю та високою часткою товарної продукції. За твердженням Ф.А. Ткаченка, зазначені властивості є однією з істотних переваг гібридів F1 у промисловому виробництві томатів [3].

Для України томат залишається однією з основних овочевих культур. Його вирощування можливе в різних природно-кліматичних зонах, проте найбільш сприятливі умови для формування високої продуктивності складаються в регіонах із достатньою кількістю тепла та сонячної радіації. Саме тому значна частина промислових насаджень томатів традиційно була зосереджена у південних областях країни [1].

Територіальна структура виробництва томатів формується під впливом комплексу природних і господарських чинників. Поряд із температурним режимом та забезпеченістю сонячним світлом важливими є характеристики ґрунту, наявність зрошення, рівень матеріально-технічного забезпечення господарств, близькість до підприємств переробної промисловості та місткість регіонального ринку. За зміни економічних і природних умов виробництво культури може переміщуватися між регіонами, що зумовлює необхідність проведення локальних досліджень адаптивності сучасного асортименту[4].

Перспективним напрямом є оцінювання продуктивності нових гібридів у конкретних ґрунтово-кліматичних умовах. Такий підхід дає змогу визначити генотипи, які найбільш повно реалізують свій потенціал у певному регіоні, та встановити їх реакцію на мінливість факторів середовища. Вивчення сортових особливостей набуває особливої актуальності за умов зміни температурного режиму, нерівномірного розподілу опадів і зростання потреби в раціональному використанні водних та мінеральних ресурсів.

Важливою передумовою нарощування виробництва є також удосконалення технології вирощування. Висока продуктивність томатів формується лише за узгодженої дії комплексу агротехнічних заходів. До них належать підготовка ґрунту, вирощування якісного садивного матеріалу, оптимізація строків висаджування рослин, регулювання густоти стояння, система удобрення, забезпечення вологою та своєчасний захист від бур'янів, хвороб і шкідників[5].

Не менш важливим резервом підвищення ефективності є раціональне використання водних ресурсів. Томат належить до культур, продуктивність яких значною мірою залежить від рівня водозабезпечення протягом вегетації. Дефіцит

вологи може обмежувати формування листкового апарату, зав'язування та налив плодів, тоді як оптимізація поливного режиму сприяє стабілізації продукційного процесу. У зв'язку з цим сучасні технології повинні передбачати диференційований підхід до водозабезпечення з урахуванням потреб рослин на окремих етапах їх росту й розвитку[3].

Значний вплив на формування врожаю справляє система мінерального живлення. Забезпечення рослин доступними формами основних елементів живлення має бути збалансованим і відповідати біологічним потребам культури. Надмірне або одностороннє внесення добрив не завжди забезпечує відповідне збільшення продуктивності та може призводити до нераціонального використання ресурсів. Тому одним із завдань сучасної технології є встановлення оптимального співвідношення поживних елементів та способів їх внесення залежно від властивостей ґрунту, запланованої продуктивності й особливостей конкретного гібрида[2].

Важливу роль у підвищенні обсягів товарної продукції відіграє фітосанітарний стан насаджень. Поширення хвороб і шкідників здатне істотно знизити як урожайність, так і якість плодів. Використання стійких або толерантних генотипів у поєднанні з профілактичними та агротехнічними заходами захисту дає можливість зменшити втрати врожаю та скоротити залежність виробництва від інтенсивного застосування засобів захисту рослин.

Окремим напрямом розвитку томатівництва є вдосконалення післязбиральної доробки, зберігання та переробки продукції. Підвищення врожайності повинно супроводжуватися зменшенням втрат на етапах збирання, транспортування, сортування та зберігання. Формування партій продукції з урахуванням її призначення дозволяє раціональніше використовувати врожай та підвищувати економічну віддачу виробництва. Для промислового сектору особливого значення набуває вирощування гібридів, технологічні властивості плодів яких відповідають вимогам конкретного виду переробки[4].

Таким чином, збільшення обсягів виробництва томатів є результатом комплексної взаємодії генетичних, агроекологічних, технологічних та організаційно-економічних чинників.

Одним із найбільш доступних резервів підвищення продуктивності є впровадження високопродуктивних сортів і гібридів, адаптованих до конкретних умов вирощування. Поєднання їх генетичного потенціалу з оптимізованим живленням, водозабезпеченням, системою захисту рослин та сучасними технологічними прийомами дозволяє створити передумови для стабільного формування врожаю.

Отже, подальше удосконалення технології виробництва томатів доцільно спрямовувати на максимально повну реалізацію потенціалу сучасного сортименту за одночасного підвищення ресурсо- та енергоефективності. Важливим елементом такого підходу є проведення регіональних досліджень із порівняльного вивчення гібридів, що дасть змогу визначити їх продуктивність, адаптивність і якісні характеристики та обґрунтувати доцільність використання в конкретних ґрунтово-кліматичних умовах.

Список використаних джерел

1. Бараболя О.В. Стан продовольчої безпеки - глобальні та регіональні виклики. Кліматичні зміни та сільське господарство. Виклики для аграрної науки та освіти : збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції, 24 березня 2026 р., Науково-методичний центр ВФПО. - Київ, 2026. – С. 153-155.
2. Бараболя О.В. Трансформації кліматичних змін як виклик для аграріїв. Кліматичні зміни та сільське господарство. Виклики для аграрної науки та освіти : збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції, 24 березня 2026 р., Науково-методичний центр ВФПО. - Київ, 2026. – С. 155-158
3. Чайка Т. О., Бараболя О. В., Перепадченко Т. О., Шаповал Т. І. Вирощування помідорів методами органічного землеробства у приватному секторі в умовах Лісостепу України. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2021. № 3. С. 74–81.
4. Шаповал Таїса, Бараболя О.В. Вплив сортових особливостей помідор на способи переробки. Матеріали студенської наукової конференції 13 травня 2021 р. Том II. Полтава. С. 59-61
5. Чайка Т. О., Бараболя О. В., Крикунова В. Ю., Лотиш І. І. Екологізація вирощування помідорів у приватному секторі методами органічного землеробства. Екологоорієнтовані підходи відновлення техногенно забруднених територій і створення сталих екосистем : колективна монографія. Полтава : ПП Астроя, 2022. С. 85–95.

Бараболя Ольга Валеріївна, к. с.-г. наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0003-4123-9547>

Панченко Катерина Володимирівна, здобувач
 другого (магістерського) рівня вищої освіти 2 курсу
 ОП «Еколого економічне рослинництво»
 Полтавський державний аграрний університет
 М. Полтава, Україна

DOI

ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ

Кукурудза є однією з найбільш універсальних сільськогосподарських культур, що широко використовується у різних напрямках аграрного виробництва. Її зерно має продовольче, кормове та технічне призначення, а продукція переробки застосовується для виготовлення круп, борошна, крохмалю, олії, декстрину, спирту та інших видів продукції. Значна кількість побічної продукції також використовується у тваринництві, що зумовлює високу господарську цінність культури [1–3].

Висока потенційна продуктивність сучасних гібридів кукурудзи створює значні можливості для збільшення виробництва зерна без необґрунтованого розширення посівних площ. В умовах сучасного землеробства особливої актуальності набуває підвищення ефективності використання кожної одиниці площі шляхом удосконалення технології вирощування. Важливу роль у цьому